

ΑΡΕΙΟΣ ΠΑΓΟΣ: 1470/2007

Πηγή: ΕΑΕΔ 43/2009, σελ. 712

Αδικοπραξία και εργατικό ατύχημα

Για εργατικό ατύχημα που οφείλεται σε υπαιτιότητα των εργοδοτών συντρέχουν οι όροι της αδικοπραξίας και δικαιούται γι' αυτό ο παθών χρηματική ικανοποίηση για την ηθική βλάβη που υπέστη εξαιτίας του σοβαρού τραυματισμού του.

Πρόεδρος: ο κ. ΕΜΜ. ΚΑΛΟΥΔΗΣ

Εισηγητής: ο κ. ΕΜΜ. ΚΑΛΟΥΔΗΣ

Δικηγόροι: οι κ.κ ΔΗΜ. ΚΩΣΤΗΣ – ΗΡ. ΑΛΕΞΟΠΟΥΛΟΣ

Επειδή, κατά το άρθρο 559 αριθ. 11 του Κ.Πολ.Δ. ιδρύεται λόγος αναιρέσεως και όταν το δικαστήριο δεν έλαβε υπόψη αποδεικτικά μέσα που επικαλέστηκαν και προσκόμισαν οι διάδικοι για την απόδειξη ή ανταπόδειξη ισχυρισμών που ασκούν ουσιώδη επιρροή στην έκβαση της δίκης. Για την ίδρυση του λόγου αυτού αρκεί και μόνη η ύπαρξη αμφιβολιών για το αν το δικαστήριο έλαβε υπόψη τα ως άνω αποδεικτικά μέσα, ενώ μόνο το γεγονός ότι δεν έγινε ειδική μνεία και χωριστή αξιολόγηση κάποιου αποδεικτικού μέσου δεν στοιχειοθετεί τον παραπάνω λόγο αναιρέσεως, εφόσον από το περιεχόμενο της αποφάσεως προκύπτει σαφώς ότι αυτό έχει ληφθεί υπόψη από το δικαστήριο. Με τον πρώτο λόγο της αναιρέσεως, από την παραπάνω διάταξη του άρθρου 559 αριθ. 11 του Κ. Πολ.Δ., πλήττεται η προσβαλλόμενη απόφαση, διότι το Εφετείο δεν έλαβε υπόψη την από .... έκθεση του ηλεκτρολόγου μηχανικού ....., από την οποία προέκυπτε ότι ο φωτισμός στο χώρο εργασίας του αναιρεσίβλητου, κατά το χρόνο που επήλθε το ατύχημα, ήταν επαρκής. Ο λόγος αυτός πρέπει να απορριφθεί ως αβάσιμος, διότι από το περιεχόμενο της προσβαλλόμενης αποφάσεως και ιδίως την υπάρχουσα σ' αυτή βεβαίωση ότι λήφθηκαν υπόψη και όλα τα επικαλούμενα και προσκομιζόμενα έγγραφα, και τις αιτιολογίες της αποφάσεως για τις συνθήκες φωτισμού που υπήρχαν στο χώρο του ατυχήματος, προκύπτει σαφώς ότι το δικαστήριο έλαβε υπόψη για το σχηματισμό της ουσιαστικής του κρίσεως και το ανωτέρω αποδεικτικό μέσο, το οποίο και συνεκτίμησε με τα υπόλοιπα αποδεικτικά στοιχεία.

Επειδή, κατά το άρθρο 4 παρ. 2 του Κανονισμού Μεταλλευτικών και Λατομικών Εργασιών (απόφαση Υπουργού Ενέργειας και Φυσικών Πόρων 11-5^η /Φ/17402/12/31 Δ ΦΕΚ 931/Β/1984), ο εργοδότης έχει την ευθύνη για την τήρηση των μέτρων προστασίας των εργαζομένων, που εισηγούνται οι επιβλέποντες. Κατά το άρθρο 32 παρ. 1 του ίδιου Κανονισμού, κάθε έργο πρέπει να διαθέτει τον κατάλληλο και απαραίτητο, ανάλογα με τις ανάγκες του, φωτισμό με τρόπο ώστε να δημιουργούνται συνθήκες ασφαλούς και ορθολογικής δραστηριότητας. Ως κριτήρια, που πρέπει να λαμβάνονται υπόψη για τη σύνταξη της μελέτης του άρθρου 26 παρ. 1 του παραπάνω Κανονισμού, αναφέρονται, μεταξύ άλλων, στην παράγραφο 2 του άρθρου 32 αυτού, η ένταση του φωτισμού στους χώρους ή θέσεις εργασίας με συνεχή και μόνιμη δραστηριότητα, η οποία δεν πρέπει να είναι μικρότερη από 60 ΛΟΥΞ, και η ένταση του φωτισμού με κινητούς ή μόνιμους προβολείς ή προβολής μηχανημάτων σε θέση εργασίας επιφανειακών μετώπων, η οποία πρέπει να μην είναι μικρότερη από 80 ΛΟΥΞ και να καλύπτει όλο το ύψος του μετώπου. Στο ίδιο άρθρο ορίζεται, επίσης, ότι η επιλογή του συνδυασμού συλλογικού και ατομικού φωτισμού, πρέπει να γίνεται με βάση την έκταση των εργασιών, τη μονιμότητα των εγκαταστάσεων και των θέσεων εργασίας, τη συχνότητα και τις αποστάσεις των μετακινήσεων, τον αριθμό των εργαζομένων κ.λπ. Στην παρ. 5 του άρθρου 15 του ίδιου Κανονισμού ορίζεται, ότι ο εργοδηγός είναι άμεσος βοηθός του εργοταξίαρχη ή του κλιμακίαρχη, ότι καθοδηγεί, σύμφωνα με τις εντολές και οδηγίες τους επιστάτες για το εκτελεστικό μέρος των εργασιών, φροντίζει για τη σύνθεση των ομάδων εργασίας του εργοταξίου ή του κλιμακίου με το κατάλληλο και απαραίτητο

προσωπικό, ελέγχει καθημερινά τις θέσεις εργασίας, επισημαίνει τα επικίνδυνα σημεία και παρέχει τις απαραίτητες εντολές για την ασφαλή και ορθολογική εκτέλεση των εργασιών. Εξάλλου, κατά την έννοια του άρθρου 559 αριθ. 19 του Κ.Πολ.Δ., η απόφαση δεν έχει νόμιμη βάση όταν στις αιτιολογίες της που συνιστούν την ελάχιστονα πρόταση του δικανικού συλλογισμού, δεν αναφέρονται διόλου ή αναφέρονται ανεπαρκώς ή αντιφατικώς τα πραγματικά περιστατικά, στα οποία το δικαστήριο της ουσίας στήριξε την κρίση του επί ζητήματος με ουσιώδη επιρροή στην έκβαση της δίκης και έτσι δεν μπορεί να ελεγχθεί αν στη συγκεκριμένη περίπτωση συνέτρεχαν οι όροι του κανόνα ουσιαστικού δικαίου που εφαρμόστηκε ή δεν συνέτρεχαν οι όροι εκείνου που δεν εφαρμόστηκε. Αντιθέτως η απόφαση δεν στερείται από νόμιμη βάση όταν οι ανωτέρω ελλείψεις αφορούν στα νομικά ή πραγματικά επιχειρήματα των διαδίκων ή του δικαστηρίου ή ανάγονται στην αναιρετικώς ανέλεγκτη εκτίμηση των αποδείξεων (άρθρ. 561 παρ. 1 Κ.Πολ.Δ.) και ειδικότερα στην ανάλυση και αιτιολόγηση του αποδεικτικού πορίσματος, αρκεί τούτο να εκτίθεται στην απόφαση σαφώς. Στην προκειμένη περίπτωση από την προσβαλλόμενη απόφασή του, δέχτηκε τα ακόλουθα:

Η πρώτη εναγομένη και ήδη αναιρεσείουσα εταιρεία με την επωνυμία «Ε.Λ.Α.Μ.Ν. και Ε.Ε.», της οποίας διευθύνων σύμβουλος και νόμιμος εκπρόσωπος ήταν κατά τον επίδικο χρόνο ο ήδη αποβιώσας δεύτερος εναγόμενος Χ1, που κληρονομήθηκε από το δεύτερο αναιρεσείοντα Χ2, ο οποίος συνεχίζει τη δίκη, έχει ως αντικείμενο μεταξύ άλλων, την εκμετάλλευση μεταλλείων. Σε εκπλήρωση του σκοπού αυτού εκμεταλλεύεται το δημόσιο μεταλλείο ....., που βρίσκεται στην περιοχή της ..... του Νομού ....., όπου διατηρεί τις σχετικές εγκαταστάσεις. Ο ενάγων και ήδη αναιρεσίβλητος Ψ1 προσλήφθηκε από αυτήν, με σύμβαση εξαρτημένης εργασίας αορίστου χρόνου στις 10.7.1975, προκειμένου να εργαστεί ως οδηγός φορτηγού αυτοκινήτου και έκτοτε απασχολήθηκε ως οδηγός-χειριστής χωματουργικού φορτηγού αυτοκινήτου, έως και τις 11.10.2002, οπότε η σύμβασή του καταγγέλθηκε λόγω συνταξιοδότησης. Στις 25.4.2002 ο αναιρεσίβλητος εργαζόταν στην τρίτη βαθμίδα λειτουργίας της εξόρυξης στην περιοχή «.....» του προαναφερόμενου μεταλλείου και συγκεκριμένα στην τρίτη (νυκτερινή) «βάρδια», δηλαδή από τις 23.00 έως τις 7.00, στο συνεργείο φόρτωσης και μεταφοράς μπαζο-μεταλλεύματος. Το συγκεκριμένο συνεργείο αποτελείται από τους χειριστές οδηγούς ενός λαστιχοφόρου φορτωτή τύπου CAT 992C και τεσσάρων χωματουργικών φορτηγών αυτοκινήτου τύπου DRESSER, με τα αντίστοιχα παραπάνω μηχανήματα (φορτωτή και φορτηγά αυτοκίνητα), όλα ιδιοκτησίας της προαναφερόμενης εταιρείας. Οδηγός του φορτωτή ήταν ο Ζ1 και υπεύθυνος εργοδηγός εξόρυξης και διαχωρισμού ήταν ο Χ3 (τρίτος αναιρεσείων). Περί ώρα 23.30, δηλαδή μισή ώρα μετά την έναρξη της εργασίας της τρίτης βάρδιας, δόθηκε εντολή από τον εργοδηγό Χ3, να μετακινηθεί το συνεργείο από την τρίτη βαθμίδα, όπου εργαζόταν, στην πρώτη βαθμίδα για διακίνηση σωρού εξορυγμένων στείρων υλικών (μπαζών), και μεταφορά του σε συγκεκριμένη θέση. Το πλάτος της βαθμίδας, η οποία είχε να χρησιμοποιηθεί αρκετό χρόνο, στο σημείο φόρτωσης ήταν είκοσι μέτρα, με προβλεπόμενο από το άρθρο 80 του Κανονισμού Μεταλλευτικών και Λατομικών Εργασιών (Κ.Μ.Λ.Ε.) κατώτερο πλάτος 12 μ., ενώ ο φωτισμός του χώρου, όπου εργαζόταν το συνεργείο κατά τον ανωτέρω χρόνο καθώς και των υπολοίπων βαθμίδων της ίδιας πλευράς, γινόταν από κινητό προβολέα τύπου AMIDA (ηλεκτρογεννήτρια με τηλεσκοπικό υδραυλικό ιστό) απαρτιζόμενο από 6 προβολείς ιωδίου, που ήταν τοποθετημένος σε απόσταση 554,5 μέτρων από το σημείο φόρτωσης. Στο πίσω μέρος του φορτωτή υπήρχαν 4 προβολείς, ήταν δε αναμμένα και τα φώτα πορείας των φορτηγών αυτοκινήτων. Τέλος, το έδαφος ήταν λασπώδες. Η φόρτωση γινόταν με την εξής διαδικασία: Τα φορτηγά τύπου DRESSER ... ήταν σταθμευμένα σε κοντινή απόσταση από το σημείο φόρτωσης, πλησίαζαν ένα-ένα το σημείο της φόρτωσης έχοντας από την αριστερή τους πλευρά το υλικό προς φόρτωση και από τη δεξιά πλευρά το πρανές προς την επόμενη βαθμίδα, ενώ ο φορτωτής ήταν σταματημένος στο σημείο φόρτωσης, με μέτωπο το υλικό προς φόρτωση. Όταν ο φορτωτής γέμιζε τον κάδο περίμενε να πλησιάσει το

φορτηγό με την όπισθεν κάτω από τον κάδο ενώ είχε την αριστερή πλευρά του δίπλα στο φορτωτή, πίσω του το υλικό φόρτωσης, μπροστά του το πρανές προς τη δεύτερη βαθμίδα, και δεξιά του το δρόμο από τον οποίο ερχόταν για τη φόρτωση και προς την κατεύθυνση του οποίου θα αναχωρούσε. Για να πάρει την ως άνω θέση φόρτωσης το φορτηγό, αφού εισερχόταν στην πλατεία που ήταν το προς φόρτωση υλικό με μέτωπο προς αυτό, έπρεπε να κάνει ελιγμό προς τα δεξιά, δηλαδή με μέτωπο προς πρανές και στη συνέχεια με οπίσθια κίνηση να πάρει τη θέση φόρτωσης. Στην προκειμένη περίπτωση, η διαδικασία φόρτωσης άρχισε κανονικά με τη φόρτωση των δυο πρώτων φορτηγών αυτοκινήτων. Αφού φόρτωσε το δεύτερο αυτοκίνητο και απομακρύνθηκε ο φορτωτής, χειριστής του οποίου ήταν ο Ζ1, στράφηκε προς το μέτωπο με το στείρο υλικό ώστε να γεμίσει το κουβά του, με σκοπό να ξεκινήσει τη φόρτωση του τρίτου αυτοκινήτου, οδηγός του οποίου ήταν ο αναιρεσίβλητος Ψ1. Κατά τον ίδιο χρόνο ο τελευταίος, χωρίς να περιμένει να γεμίσει ο χειριστής του φορτωτή τον κάδο και να πάρει θέση φόρτωσης, ξεκίνησε από το σημείο αναμονής για να κάνει τον αναγκαίο ελιγμό και να οδηγήσει το αυτοκίνητό του στη θέση φόρτωσης, την οποία είχε εντοπίσει προηγουμένως. Κατά την πορεία πραγματοποιήσεως του ελιγμού αυτού έχασε τον έλεγχο του οχήματός του. Ειδικότερα, εξαιτίας της ολισθηρότητας του εδάφους στην πλατεία που πραγματοποιείτο η φόρτωση από τη λάσπη που υπήρχε εκεί και της έλλειψης επαρκούς φωτισμού, το φορτηγό γλίστρησε προς τα δεξιά, βγήκε ο εμπρόσθιος δεξιός τροχός από την πλατεία στο κενό προς το πρανές, με συνέπεια το φορτηγό, που εκείνη τη στιγμή ήταν άδειο και είχε περισσότερο βάρος στο εμπρόσθιο τμήμα του, να ανατραπεί και να προσκρούσει με τη δεξιά του πλευρά σε βραχώδες έδαφος, στη συνέχεια δε, μετά την πραγματοποίηση της περιστροφής 180 μοιρών, να καταλήξει αναποδογυρισμένο στη δεύτερη βαθμίδα, σε βάθος έξι μέτρων και σε θέση παράλληλη με την πρώτη βαθμίδα, μπροστά στο σημείο φόρτωσης.

Εξαιτίας της ανατροπής του αυτοκινήτου του ο αναιρεσίβλητος εγκλωβίστηκε στη θέση του οδηγού, όπου βρισκόταν και τραυματίστηκε σοβαρά. Ειδικότερα, αυτός υπέστη κρανιοεγκεφαλική κάκωση, θλαστικό τραύμα δεξιάς βρεγματικής χώρας, κάταγμα δεξιάς κλείδας, θλάση πνευμόνων, μικρορρήξεις ήπατος, αιμορραγικές θλάσεις στελέχους και μικρού βαθμού ενδοκοιλιακή αιμορραγία. Το εργατικό αυτό ατύχημα και οι απ' αυτό προκληθείσες συνέπειες οφείλονται στη συγκλίνουσα υπαιτιότητα: α) του νομίμου εκπροσώπου της πρώτης αναιρεσείουσας εργοδότης εταιρείας Χ1, ο οποίος έχει ήδη αποβιώσει και κληρονομήθηκε από το γιό του Χ2, που συνεχίζει τη δίκη, β) του εργοδηγού Χ3 και γ) του παθόντος αναιρεσίβλητου. Συγκεκριμένα ο πρώτος (Χ1), ο οποίος ήταν νόμιμος εκπρόσωπος της έχουσας την εκμετάλλευση του μεταλλείου εργοδότης και είχε την ευθύνη, σύμφωνα με το άρθρο 4 παρ. 2 και 32 του Κανονισμού Μεταλλευτικών και Λατομικών Εργασιών (Κ.Μ.Λ.Ε.) α) για την τήρηση των μέτρων προστασίας έργων, εργαζομένων, περιοίκων και περιβάλλοντος, β) για τον επαρκή φωτισμό κάθε έργου και γ) για το διορισμό επιστάτη προκειμένου να παρακολουθεί την ασφαλή εκτέλεση περιορισμένου μέρους της εργασίας, δεν μερίμνησε για την ασφάλεια και την υγεία των εργαζομένων, καθώς και τον επαρκή φωτισμό του χώρου διακίνησης των οχημάτων και των μηχανημάτων. Ειδικότερα, 1) δεν είχε εξασφαλίσει την παρουσία επιστάτη, ο οποίος θα παρακολουθούσε την εκφόρτωση, και θα έδινε τις κατάλληλες οδηγίες στους οδηγούς κατά το χρόνο των ελιγμών, ενόψει του ότι στη βαθμίδα που γινόταν η εργασία δεν υπήρχε πριν από το χείλος του πρανούς προστατευτικό ανάχωμα, ώστε να αποτραπεί η εκτροπή των φορτηγών προς το πρανές, 2) δεν είχε δώσει τις κατάλληλες εντολές για την παροχή επαρκούς φωτισμού στο χώρο εργασίας, ενόψει του ότι ο φωτισμός περιοριζόταν σε έναν φορητό προβολέα, που βρισκόταν σε απόσταση 554,5 μέτρων από το χώρο εργασίας, με συνέπεια οι φορτώσεις του στείρου υλικού να γίνονται υπό συνθήκες πλήρους σχεδόν σκότους, κατά την ώρα που έγινε το ατύχημα (23.30'), δεδομένου ότι ο φωτισμός που παρείχαν οι προβολείς στο πίσω μέρος του φορτωτή δεν ήταν σταθερός και επαρκής για την ασφαλή εκτέλεση της φόρτωσης, αφού ο φορτωτής μετακινούνταν για να γεμίσει τον κάδο με

το προς φόρτωση υλικό, ενώ τα φώτα του φορτηγού είχαν περιορισμένη μόνο εμβέλεια. Ο δεύτερος (Χ3), δε φρόντισε να οριστεί επιστάτης στη νυκτερινή βάρδια, και όταν έδωσε εντολή για την εκτέλεση εργασίας στην ως άνω πρώτη βαθμίδα του μεταλλείου, δεν μερίμνησε ώστε να υπάρχει επαρκής φωτισμός και δεν έδωσε τις κατάλληλες οδηγίες στους εργαζόμενους, επισημαίνοντας σ'αυτούς τους κινδύνους της εργασίας, από την ολισθηρότητα του εδάφους, την έλλειψη προστατευτικού αναχώματος στο χείλος του πρανούς και τον ελλιπή φωτισμό. Ο τρίτος (παθών), παρά το ότι ήταν έμπειρος οδηγός, αφού οδηγούσε βαρέα οχήματα πάνω από είκοσι χρόνια, δεν έλαβε υπόψη του τις ειδικές συνθήκες που επικρατούσαν (ανεπαρκής φωτισμός, ολισθηρό έδαφος) και δεν υπολόγισε σωστά τις αποστάσεις με συνέπεια να χάσει τον έλεγχο του οχήματός του, το οποίο, αφού πρώτα ολίσθησε δεξιά, έφυγε από την πρώτη βαθμίδα και ανετράπη στη δεύτερη βαθμίδα σε βάθος έξι μέτρων. Παράλληλα με τον πρώτο και το δεύτερο από τους ανωτέρω, ευθύνεται και η πρώτη αναιρεσείουσα εργοδότηρια εταιρεία, ως νομικό πρόσωπο, για τις πράξεις του εκπροσώπου της αλλά και ως προστήσασα τον εργοδηγό στην υπηρεσία της. Κατόπιν αυτών έκρινε το Εφετείο ότι για το ανωτέρω εργατικό ατύχημα, που οφειλόταν σε υπαιτιότητα και των αναιρεσειόντων, συνέτρεχαν οι όροι της αδικοπραξίας και ειδικαιούτο γι'αυτό ο αναιρεσίβλητος χρηματική ικανοποίηση για την ηθική βλάβη που υπέστη εξαιτίας του σοβαρού τραυματισμού του (άρθρ. 914 και 932 ΑΚ), ακολούθως δε, αφού έλαβε υπόψη τις συντρέχουσες περιστάσεις – μεταξύ των οποίων και τη συνυπαιτιότητα του παθόντος – έκρινε ότι αυτός δικαιούται το ποσό των 28.000 ευρώ, ως εύλογη και ανάλογη στη συγκεκριμένη περίπτωση χρηματική ικανοποίηση, και απέρριψε τις αντίθετες εφέσεις, επικυρώνοντας την πρωτόδικη απόφαση, που είχε δεχτεί την αγωγή για το παραπάνω ποσό. Με την κρίση του αυτή το Εφετείο διέλαβε στην απόφασή του πλήρεις και χωρίς αντιφάσεις αιτιολογίες ως προς το ζήτημα της ευθύνης των αναιρεσειόντων. Ειδικότερα, οι αιτιολογίες ότι α) δεν αναφέρεται στην απόφαση η ένταση του φωτισμού για να κριθεί αν ήταν επαρκής, β) ενώ δέχεται ότι υπήρχε προβολέας φωτισμού, δέχεται, επίσης, ότι οι φορτώσεις του στείρου υλικού γίνονται υπό συνθήκες πλήρους σχεδόν σκότους, γ) δέχεται ότι το αυτοκίνητο που οδηγούσε ο αναιρεσίβλητος βρέθηκε τελικά σε θέση παράλληλη και όχι εγκάρσια προς την κατεύθυνσή του, και δ) περιέχει ανεπαρκείς αιτιολογίες για το ζήτημα της ανάγκης παρουσίας επιστάτη κατά την εκτέλεση των εργασιών απομάκρυνσης στείρου υλικού, πρέπει να απορριφθούν ως απαράδεκτες, αφού οι επικαλούμενες ελλείψεις και αντιφάσεις αφορούν σε νομικά και πραγματικά επιχειρήματα του Δικαστηρίου και των αναιρεσειόντων και δεν στερούν την απόφαση από νόμιμη βάση. Επομένως, πρέπει να απορριφθεί στο σύνολό του ο από το άρθρο 559 αριθ. 19 του Κ.Πολ.Δ. δεύτερος λόγος της αναιρέσεως.